

SÔNG HẬU

Nguyễn Đức Tùng

Đêm sông Hậu, trăng khuyết chiều mờ mặt sông, sóng ì ọp vỗ mạn thuyền. Đôi khi một bầy chim ăn đêm bay qua sát đầu chúng tôi, cánh chúng xòe ra trong trăng. Đôi khi những con dơi bay chập choạng trong tối như những linh hồn người chết trở lại thăm bạn cũ. Chúng tôi thì thảo vào tai nhau những câu chuyện nghe được từ dân làm nghề sông nước. Có lúc sự kiểm soát không gay gắt lắm, chúng tôi được phép lên sàn thuyền ngồi hóng gió. Đôi khi một chiếc ghe nhỏ đi ngang qua, ông chủ thuyền kêu lại mua thêm thức ăn. Không khí ngày tết rộn ràng, tiếng hò trên sông, tiếng máy thuyền, tiếng mua bán nói cười âm ỉ vọng lại từ một đời sống nửa thực nửa mơ. Một người phụ nữ ngồi trên thuyền vá lại chiếc áo rách cho chồng, như thể chị đang ngồi trong một căn bếp ở thôn xóm an bình nào đó. Liên Hương bóc cho tôi những múi cam còn lại. Một người đàn ông đấm bóp cho một người bạn già đau lưng. Một người kể chuyện những kỷ niệm ăn tết ngày trước. Mùi hoa lài thơm nức trên sàn thuyền, nhìn đi nhìn lại không thấy hoa đâu, có lẽ một luồng gió mang lại từ căn nhà nhỏ trên bờ, bụi hoa mới nở không có ai thưởng thức. Những giờ phút đẹp đẽ, đêm trăng hạ huyền trong lành như được quê hương ban cho lần cuối, nhắc nhở vàng son yêu dấu. Nhiều năm qua, tôi chỉ còn giữ trong lòng đôi ba ký ức của tiếng sóng vỗ, giọng hò mặt sông, trẻ con cười và khóc, hình ảnh người đàn bà ngồi khâu áo cho chồng trên sàn thuyền, mùi lài bay sục nức trong gió.

Nước chảy cuộn cuộn, nhiều nơi sóng dâng cao, chiếu lấp lánh ánh đèn từ bờ sông. Gió mát thổi rào rào mặt nước, thuyền trôi lặng lẽ như một con kinh ngư, đen ngòm, mất phương hướng. Tôi nghe tiếng nhạc vọng lại từ quán xá nào đó trên bờ. Càng về khuya, gió càng mạnh, chỉ có vài

thanh niên đi lại trên sàn, tôi cố leo lên để hít thở không khí trong lành, bị đuổi xuống khi qua trạm kiểm soát. Những bước chân của lính gác giẫm mạnh trên sàn thuyền, ngay trên đầu chúng tôi, tiếng hỏi, tiếng cười nói, tiếng lên đạn lịch kịch. Con thuyền đi mãi trong đêm, tiếng máy nổ bị che khuất bởi tiếng sóng càng lúc càng lớn đập rầm rầm vào mạn. Trước mặt tôi một cặp tình nhân ngồi dựa vào lòng thuyền ôm chặt lấy nhau. Trên đầu chúng tôi vầng trăng bắt đầu lên, tôi nhận ra đó là những ngày xuân mới tới, ánh trăng và vài ngôi sao chiếu rọi mặt sông, gió thổi ù ù bên tai, tiếng một con chim đi ăn đêm về muồn hót ngang trời, vang đi trên mặt sông, như lời từ già.

Anh cầm lấy tay em, anh tìm thấy ở đó sức mạnh và sự an ủi.

Tôi quay nhìn lại. Cần Thơ nằm bên hữu ngạn sông Hậu, ánh điện chiếu sáng góc trời. Thoạt kỳ thủy, có một dòng sông, dòng sông chia làm hai nhánh, sông Tiền và sông Hậu, hai con sông làm nên vùng châu thổ rộng lớn mênh mông trù phú. Chúng ta càng hạnh phúc, càng đi về phía dòng sông. Đi về phía dòng sông để tìm lại cội nguồn. Đi về phía dòng sông để tìm lại tự do đánh mất. Sự vật không bao giờ tới chỗ cùng tận, tận cùng thì lại bắt đầu, suy cực lại thành, thịnh cực phải suy.

Đi hết một vòng không lầm lỗi. Em có sợ không?

Em sợ.

Đừng sợ. Chúng ta sẽ không chết.

Chúng ta có bị bắt không?

Không. Chúng ta thoát.

Chúng ta không chết chứ?

Không.

Anh sẽ không xa em nữa?

Không.

Giờ đây chúng tôi nói ít, suy nghĩ sâu hơn về con đường trước mặt. Những cuộc đối thoại nông cạn cũng tựa như tình yêu nông cạn, như cuộc tán gẫu khi bạn ngồi chờ xe buýt với người lạ. Bạn dừng lại ở những nhận xét về thời tiết nắng mưa, những câu hỏi ai cũng có thể trả lời, và trong khi trò chuyện bạn nhìn về phía khác, phía chiếc xe buýt sắp tới. Cũng vậy trong cuộc đời, những mối quan hệ nông cạn, những tình yêu không đủ sâu sắc, không thể mang lại những cuộc đối thoại sâu sắc. Một người mở trái tim ra như một căn phòng mở cửa, bạn đi vào, sâu hơn, xa hơn, thân mật hơn. Vì thế, bạn phải bỏ lại sau lưng nhiều thứ, để gặp được nhiều thứ khác. Không có một lời hứa nào cả. Tự do cũng vậy, đó là một chọn lựa. Tôi tin mọi chuyện rồi ổn thỏa cả. Cuộc lữ hành bắt đầu. Không có gì đáng sợ nữa.

Thời tiết êm ả. Những ngày bị săn đuổi, bắt giữ đã qua. Tôi nắm chặt tay Liên Hương. Tay nàng ấm ướt, để yên trong tay tôi. Những ngày sợ hãi và lo lắng làm cả hai chúng tôi kiệt sức, nếu không được lên thuyền lớn hôm nay chúng tôi sẽ ngã gục. Trong những kênh rạch miền Nam, thuyền có nhiều loại, nhiều cỡ tùy theo địa thế sông nước. Xuồng ba lá là do ba miếng gỗ ghép lại, lướt nhanh, vì đáy thuyền phẳng, nổi gần mặt nước. Có thuyền chèo tay, có thuyền lắp máy. Ghe tam bản thường có mũi, dài và rộng. Ghe bầu lớn hơn có thể đi trên sông lớn, rẽ nước mạnh. Ghe chài rất lớn, lòng thuyền làm chỗ nghỉ ngơi, sàn thuyền có mũi che mưa nắng. Bánh lái thuyền nằm ở đằng sau. Ghe thuyền lớn có ca bin buồng lái, người tài công ngồi sau bánh lái. Thuyền của chúng tôi khá lớn, gần ba mét bề ngang, mười mét bề dài, chứa được hơn năm mươi người, nhưng số người nó mang đi là gấp ba. Khoang thuyền chia làm nhiều ngăn, mũi thuyền, lòng thuyền, đuôi thuyền có máy, các dụng cụ như mỏ neo, dây neo, dầu mỡ, trang thiết bị của máy. Chỗ người thợ máy ngồi ngay dưới chỗ người tài công. Có một lỗ trống giữa sàn thuyền

với cầu thang vịn trèo lên trèo xuống. Vì chân vịt để trần, một thanh niên vô ý rơi xuống nước, bèo quần vào chân vịt, đứt ngang một bàn tay.

Bàn tay nào, phải hay trái?

Cuộc ra đi này, khóc ra máu đầm đìa.

Con người trì hoãn cái chết bằng sự khôn khổ.

Tôi nhìn thấy tất cả, không để sót một điều gì, trừ một vầng trăng mỏng mảnh cuối trời, lẫn lút như câu hỏi. Tập thở. Tập thở như tôi vừa đến bầu khí quyển khác. Thở bằng mũi, thở bằng miệng, thở có ý thức. Thở bụng. Cảm nhận hết mùi hôi trong khoang thuyền, mồ hôi người, mùi nôn mửa, mùi nước tiểu, mùi sợ hãi. Tâm trí tôi mờ đi, đưa tay lên dụi mắt, nó sáng lại, được một lúc lại âm u mờ mịt.

Bỗng nhiên em muốn về nhà, Liên Hương nói.

Sao em nghĩ vậy?

Em không biết.

Em đói phải không?

Không.

Em sợ?

Em không biết. Em muốn đầu hàng. Em không nhìn thấy con đường đi của mình.

Em làm rồi. Chúng ta đã xuống thuyền lớn. Đang ở trên sông. Chúng ta sẽ ra biển.

Em biết.

Nhưng chúng ta là ai? Liên Hương nhìn tôi từ trong bóng tối, ánh mắt của nàng sáng lên, buồn bã.

Chúng ta là những người ra đi. Và sẽ đến.

Liên Hương gật đầu. Có một lúc trong khoang thuyền tối om từ một khoảng cách khá xa tôi nhìn thấy Liên Hương mỉm cười. Trong suốt chuyến đi, đó là lần đầu tiên nàng mỉm cười. Nụ cười rạng rỡ sáng lên trong tối.

Đúng là tôi đã nhìn thấy như thế, phải không?

Hay là ảo giác?

Nhiều năm sau, tôi nói: em, anh đã tìm thấy con đường của chúng ta. Liên Hương nhắm mắt lại. Nàng bao giờ cũng tin vào lời nói của tôi, vào những điều mà tôi tin tưởng. Không một câu chuyện nào tôi kể lại chỉ là kể về tôi. Những người lắng nghe sẽ nhớ lại cuộc đời của chính họ. Chỗ ngồi của tôi ở ngay mũi thuyền, phía trên có lỗ nhỏ thông hơi từ đó có thể nhìn ra ngoài, quan sát trong góc hẹp. Tôi nghe được nhiều chuyện, nhìn thấy chúng. Tôi không cố tình chọn chỗ ấy, chẳng qua vì mọi người xô qua đẩy lại, giành chỗ nằm tiện lợi, người nào yếu đuối như người già, trẻ con đi một mình, người không muốn chen lấn, sẽ bị đẩy ra gần phía khu vực mũi thuyền, nơi bị sóng đánh, dễ nôn ói. Sau một lúc, tôi nhận ra thùng sắt lớn, mới đầu người dùng thứ cầu tiêu dã chiến này ngồi trơ ra trước mắt mọi người, về sau có người buộc tấm màn kéo lại, vậy chỗ tôi nằm sát với cái thùng cầu tiêu, cách nó một tấm màn, đầu gối lên nó, tai nghe tiếng động của người sử dụng, mắt nhìn thấy bóng mờ mờ, âm thanh khó chịu. Ngày thứ nhất, tôi hoàn toàn không ngủ được. Ngày thứ hai, lợm giọng, buồn ói, suốt ngày nhắm mắt, nhắm mắt thì không nhìn nhưng mũi vẫn ngửi, tai vẫn nghe. Sang ngày thứ ba tôi bắt đầu quen thuộc, không cần nín thở. Dù sao người ta cũng không thể nín thở hàng giờ được, tôi đứng lên, đầu chạm vừa khéo vào trần gỗ, mắt đặt vào cái lỗ nhìn ra ngoài, nhờ ngắm cảnh vật trên sông nước, trên bờ, mà tôi nguôi ngoai nỗi bức mình. Trên thuyền có lẽ trừ

viên tài công ngồi ở bánh lái đằng sau, không còn ai có chỗ ngồi như tôi, mọi người mù điếc trong năm ngày trên sông. Về sau tôi biết khi ra đến gần cửa biển thì ghe chúng tôi không thể qua trạm gác cuối cùng, phải quay đầu đi ngược về phía tây, nhưng cũng nhờ thế mà những ngày trên sông, tâm trí để trôi theo những đám lục bình, tôi đã được nhìn thấy đàn sếu bay qua mịt mờ khói sóng, nghe tiếng kêu buồn buồn của chúng, nhìn người chài lưới tung lưới trên mặt nước, những đàn cá tung tăng ánh bạc đẹp mê người. Tôi nghe tiếng hò trên sông của những cô gái chèo thuyền, cảnh trời chiều tối mênh mông buồn bã, như ngày xưa tiền nhân đi mở nước. Trời nóng, hơi người dội hầm hập trong khoang thuyền, giấc ngủ chập chờn, buổi sáng mai thức dậy quên mình ở đâu, muỗi vo ve, ruồi bắt đầu bay đi bay lại trên thùng cầu tiêu, bám vào mặt khi tôi ngủ, những con ruồi nhặng to bằng đầu ngón tay út trẻ con. Một lần nghe tiếng đờn kìm của con thuyền đi chơi khuya. Tôi ngửi thấy mùi cà phê thơm lừng mặt nước. Đó là lúc gần tới sáng, trăng bạc màu chập chờn như cái đĩa bị vỡ, tôi mệt quá ngủ thiếp đi, lại thức dậy, tay chân ngứa ngáy, người nổi ban đỏ. Mùi cà phê làm tôi quên hết. Sau những ngày bất động trong bóng tối, người già suy kiệt, trẻ con bị tiêu chảy, nhiều người ho, nóng sốt, tôi biết nếu tình cảnh kéo dài vài hôm nữa, sẽ hoảng loạn. Trên bờ, tiếng chợ búa tiếng cười nói, trên sông tiếng máy nổ xình xịch của thuyền bè, sự lãnh đạm của con người, vẻ đẹp của sông nước giờ đây tất cả như cảnh phù dung héo rũ. Trời nóng, đốt cháy mặt nước, dội hầm hập vào khoang thuyền, vào giấc ngủ chập chờn, thổi vào giấc mơ thành ác mộng, buổi sáng mai thức dậy quên cả mình ở đâu. Nhai bánh mì cứng như đá hay gói cơm nguội trong bóng tối. Chia nhau hớp nước. Thì thảo. Tiếng súng ai bắn vu vơ trên đầu. Tiếng búa nện vào đình. Một đứa trẻ khóc. Một người phụ nữ ói vọt ra, mùi chua đến nghẹt thở. Tôi kéo Liên Hương lại gần, ôm lấy nàng, thương xót. Tôi cảm thấy hối hận. Nước chảy mà chưa thể thông đi. Trong trạng thái kỳ ảo, nửa mơ nửa tỉnh, tôi nghe thấy một tiếng động rất nhỏ từ xa. Tôi mở mắt

nhìn quanh, mọi người đều ngủ cả. Tôi nhắm mắt lại một lúc lại nghe thấy tiếng động. Thoạt đầu như một giọt sương rơi xuống trên lá, lát sau như tiếng bước chân, lát sau như tiếng gió. Cảm giác ấy làm tôi sung sướng lạ thường, tựa như tôi không còn hiện hữu, tưởng như tôi đã qua một thế giới khác, cũng hiện hữu nhưng theo một cách khác, cuối cùng tôi nghe được tiếng hát ấy. Bây giờ càng lúc càng nghe rõ. Tôi nhắm mắt lại, sung sướng tưởng có thể chết đi được. Tiếng một người ca kỹ đi chơi về khuya cất giọng hát trên sông.

Nguyễn Đức Tùng

(trích Thuyền, tiểu thuyết, NXB Phụ Nữ, 2025)